

Список використаних джерел:

1. Пікареллі Д. Т. Осама бін Корлеоне / Francis & Taylor online, 2012. – 182.
2. Паолі Л. Парадокси організованої злочинності / Crime, Law and Social Changes, 37(1), 2002. – С. 64.
3. Економічна та Соціальна Рада ООН Проблеми та загрози організованої злочинності в різних регіонах світу, засновницький документ Світової конференції з Організованої Транснаціональної Злочинності, серпень 2018, 1994 – С. 4.
4. Друкер Пітер. Інновації та підприємництво / Harper & Row, New York, 1985 – 30.
5. Шродер Я. Наймолодші вбивці Мексики [Електронний ресурс] / Borderland Beat. – 2011. – Режим доступу: <http://www.borderlandbeat.com/2011/04/mexicos-youngest-assassins.html>
6. Бердал М.Р. та Серрано М. Транснаціональна організована злочинність: нова топографія / Lynne Rienner Pub, 2002. – С. 198.
7. Злочинні гроші: скільки їх у світі? [Електронний ресурс] // United Nations Office on Drugs and Crime. – 2011 – Режим доступу: https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2011/October/illicit-money_-how-much-is-out-there.html

Сідлецька П.В.

студентка,

Науковий керівник: Хилько О.Л.

кандидат політичних наук, доцент,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕТНІЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ФАКТОР КОНФЛІКТОГЕННОСТІ: КРИТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОГЛЯДІВ РАЦІОНАЛІСТІВ

Конфлікти у сучасному світі носять переважно внутрішній, а не зовнішній характер, при чому значна частина з них відбувається між учасниками, що мають різну ідентичність [1]. Ідентичність можна визначити як «усвідомлення своєї належності до певної групи та психологічне почуття прив'язаності до неї» [2]. В світлі цього етнічна ідентичність є важливою категорією для дослідження конфліктів.

Парадигми міжнародних відносин пояснюють конфлікти за допомогою різних підходів: як інтерпретивізму (конструктивізм, структуралізм) так і раціоналізму (реалізм). Проте останній зрідка застосовувався в дослідженні етнічних конфліктів до 80-х–90-х рр. [3]. Частково це зумовлено тим, що на відміну від *інтерпретивістського* підходу, раціоналісти не визнають або не враховують етнічну ідентичність, а отже, і сам етнічний конфлікт не представляє для них окрему категорію і пояснюється тим самим інструментарієм, що і звичайні війни. Натомість, вони виводять в центр аналізу поняття особистого інтересу, тобто аналізують конфлікти на мікрораціональному рівні, пояснюючи їх причини бажанням здобуття особистого багатства чи влади, питаннями захисту [4].

Словами Барбари Волтер «Модель раціональних акторів прагне розглядати всіх учасників бойових дій за рахунок однакових розрахунків витрат і вигоди, незалежно від етнічної приналежності чи ідентичності».

Для кращого розуміння підходу раціоналістів, слід розглянути декілька теорій, які пояснюють етнічні конфлікти.

The Diversionary/Scapgoat Theory Диверсійна теорія припускає, що в умовах нестабільності політичні лідери прагнуть ініціювати або загострити конфлікт з так званим «зовнішнім ворогом», тим самим відвернувши увагу населення від внутрішніх проблем. Проте оскільки міжнародні конфлікти надто непередбачувані та вимагають великої кількості ресурсів, «ворог» часто постає в обличчі етнічних меншин, особливо якщо:

- 1) група мала і слабка і не становить цільовий електорат;
- 2) група політично маргіналізована, дискримінується та має історію антагонізму з етнічно більшістю (чеченці, курди);
- 3) в країні низький економічний розвиток.

Таким чином, для диверсійної теорії етнічна ідентичність не є справжньою причиною конфлікту, але її наявність впливає на здійсненність [6].

Диверсійна теорія, однак, не пояснює, чому політичні лідери можуть бути зацікавлені в негативних наслідках ініційованих ними конфліктів, таких як витрати та загострення внутрішньої нестабільності. Леві зауважує, що теорії необхідно більше уточнення щодо того, які саме держави та за яких саме умов вдаються до яких саме конфліктів з якою саме метою [7].

Miller's State-to-Nation Imbalance Theory Бенджамін Міллер використовує етнічний чинник для пояснення виникнення конфліктів в етнічно неоднорідних регіонах. Він оперує співвідношенням нації в державі, дисбаланс якого, на його думку, збільшує ймовірність конфлікту в регіоні. Два чинники, які впливають на ймовірність конфлікту (конгруентність (або пропорційність) етнічної групи в державах, та сила цих держав) створюють одну з наступних ситуацій:

Ситуація більшість-більшість відбувається якщо в регіоні є кілька країн, де певна етнічна група складає більшість. Вона спричиняє прагнення сильнішої країни до національного об'єднання і визначає іншу державу як нелегітимну: Північна та Південна Корея, Китай та Тайвань, або Ірак та Кувейт.

Ситуація більшість-меншість призводить до ірредентистських війн, коли сильніша країна ініціює конфлікт заради національного об'єднання: Пакистан та Кашмір.

Ситуація меншість-меншість відбувається, коли одна і та ж етнічна група розкидана по різних країнах регіону, де складає меншість. В такому випадку існує ймовірність, що ці меншини будуть прагнути утворити власну суверенну державу, як це роблять пан-арабісти на Близькому Сході [8].

Оскільки теорія Міллера не пояснює чому описані ним конфлікти відбуваються в конкретному місці і в конкретний час, він користується поясненнями раціоналістів (дилема безпеки, захист національного інтересу та диверсійність), але наполягає на важливості існуючого дисбалансу етнічної групи в державі для виникнення конфлікту.

The Greed versus Grievance theory Теорія Коллієра-Гоффлера є прикладом інструменталістського підходу до пояснення ролі етнічного чиннику в конфліктах. Вона називає матеріальний фактор основною причиною конфліктів. Етнічна ідентичність постає не причиною, а інструментом, за допомогою якого лідери можуть консолідувати людей аби забезпечити собі доступ до ресурсів та влади, часто через здійснення перевороту.

Для пояснення місця і часу виникнення конфлікту вчені застосовують категорію «можливості». Тобто, конфлікт пояснюється самою змогою його здійснення: він станеться там, де для цього буде можливість. Коллієр та Гоффлер аргументують це тим, що громадянські війни найчастіше виникають в мало розвинутих державах, де значну частину державного бюджету складають доходи від експорту

сировинних продуктів. Дослідження вказує, що ресурсна залежність має прямий вплив на ймовірність громадянської війни, оскільки збільшує як мотивацію, так і фактичну змогу протесту. Теорію Коллієра та Гоффлера використовують для пояснення причин збройних подій у Венесуелі в 1992 р., Конго в 1997 р., Сьєра-Леоне в 1997 р. [9].

Слабкість даної теорії в її нездатності пояснити такі кейси як Ольстер чи Квебек, де етнічні групи прагнуть відділитись від економічно розвинутих країн.

Згадані теорії дають змогу побачити основні риси раціоналістичного підходу у дослідженні етнічних конфліктів:

- на ймовірність виникнення конфлікту впливають наступні чинники: інтерес, ціна спроби, дилема безпеки;
- етнічна ідентичність є засобом (а не причиною) ведення етнічного конфлікту. Вона може поставати предметом маніпуляцій політичних лідерів для легітимізації своїх дій, суспільної мобілізації, пропаганди;
- використавши дедуктивний підхід, раціоналісти виводять теорії, що відрізняються чіткістю та суворістю причинно-наслідкових зв'язків. Це робить їх великою мірою універсальними, що, з одного боку, полегшує дослідження, але з іншого, не дозволяє врахувати важливі фактори, що часто веде до неясності.

Така неясність теорій раціоналістів гарно описуються словами одного з його представників, Кеннета Ніла Волтца. За словами вченого, реалізм пояснює «...малу кількість найважливіших речей» (1986: 329). Але навіть якщо це так, немає підстав обмежуватись лиш ними [10].

З огляду на це, багато вчених критикують підхід раціоналістів до етнічних конфліктів. Наприклад, Стюарт Кауфманн зауважує: якщо етнічна ідентичність не існує, чому багато конфліктів проходять саме по лініях етнічної ідентичності, при тому що:

- шовіністичні ідеї набувають популярності;
- мобілізація та фізичне знищення не пересікають лінії етнічних ідентичностей;
- мають місце економічно необґрунтовані дії, наприклад, геноцид.

До того ж, якщо люди керуються виключно особистими інтересами, немає ніяких причин, чому вони повинні прийняти чисті втрати матеріального добробуту для підтримки групової ідентичності. Наприклад, лідери ХАМАСу та Палестинського ісламського джихаду не збагатили, натомість понесли величезні (людські та матеріальні) витрати. Більше того, уряд країни, де розгортається повстання, часто можуть

вирішити проблему «колективних дій» осіб, не залучених в конфлікт. Також, не зрозумілими стають сепаратистські настрої етнічних меншин в складі економічно розвинутих країн.

Отже, ігнорування раціоналістами чинника ідентичності у дослідженнях етнічних конфліктів не дає їхнім теоріям ефективно дослідити це явище. Це, в свою чергу, веде до помилок у їхньому вирішенні. Наприклад, Кауфман допускає, що вторгнення США в Ірак у 2003 р. є прикритим прикладом ігнорування чинника етнічної ідентичності.

Роберт Бейтс відзначає, що етнічні конфлікти відбуваються переважно в умовах непевності, через що їх «інтерес» часто може бути не чітко сформульований, тим самим відкидаючи раціональність акторів [11].

Обидва вчених виступають за поєднання інтерпретивіського та раціонального підходів, що, на їхню думку, дало б змогу дослідити мотивації учасників без нехтування чинником етнічної ідентичності. Це можна зробити розширивши поняття раціонального вибору бажанням групи захистити або зберегти власну ідентичність.

Етнічна ідентичність представляє онтологічну проблему у вивченні конфліктів. Раціоналістичний підхід, що дозволяє досить ефективно пояснити велику кількість міжнародних конфліктів, зіштовхується з багатьма викликами у дослідженнях етнічних. Ймовірно, причиною цього є заперечення або ігнорування етнічної ідентичності учасників. Відтак, поєднання інтерпретивіського та раціонального підходів може позитивно вплинути на дослідження міжнародних конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Lars-Erik Cederman. Global Conflict Trends and their Consequences [Електронний ресурс] / Lars-Erik Cederman, Yannick Pengl // the United Nations Sustainable Development Outlook. – 2019. – Режим доступу: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/SDO_BP_Cederman_Pengl.pdf
2. Conover P. Group Identification, Values, and the Nature of Political Beliefs / P. Conover, S. Feldman. // American Politics Quarterly. – 1984. – № 12. – P. 151–175. doi:10.1177/1532673x840120020
3. Langridge C. Is Ethnic Conflict Rational? [Електронний ресурс] / Charlotte Langridge. – 2012. – Режим доступу: <https://www.e-ir.info/2012/10/21/is-ethnic-conflict-rational/>
4. Kaufmann C. Rational Choice and Progress in the Study of Ethnic Conflict / Kaufmann. // Security Studies. – 2005. – № 14. – P. 181–207.

5. Walter B. *Committing to Peace: The Successful Settlement of Civil Wars* / Barbara Walter. – 2002. – 167–68.

6. Cashman, G. *What Causes War: An Introduction to Theories of International Conflict* / Cashman, G.. – Lanham • Boulder • New York • Toronto • Plymouth, : ROWMAN & LITTLEFIELD, 2014. – 615 p. – (2nd Ed.)

7. Levy J. *The Diversionary Theory of War: A Critique* / Jack Levy // *Handbook of War Studies* / Jack Levy. – London: Unwin Hyman, 1989. – P. 259–288.

8. Miller, B. *States, Nations and the Great Powers: The Sources of Regional War and Peace.* / Miller, B.. // Cambridge University Press. – 2007.

9. Collier P. *Greed and grievance in civil wars* / P. Collier, A. Hoeffler. // Centre for the Study of African Economies, University of Oxford. – 2002.

10. *Theories of International Relations* / Burchill, S, Linklater, A, Devetak, R та ін.]. – New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2005. – 321 с. – (Third edition ed. Palgrave Macmillan). – (53).

11. Bates, R. «The Politics of Interpretation: Rationality, Culture and Transition» / Bates, R, de Figueiredo, R, Weingast, B. // *Politics Society*. – 1998. – № 26.